Elkarbide: un manifest per la pau i el diàleg al País Basc

PRESENTACIÓ

La situació política al País Basc es troba lluny d'afectar o d'interessar només els bascos. Ha condicionat i continua condicionant de manera molt determinant la política de l'Estat espanyol, en particular el mainstream *o corrent principal, que serveix per a situar tots els altres. Fa quatre anys, en ple govern d'Aznar i amb un PSOE que no marcava distàncies pràcticament amb l'estratègia del Partit Popular, les eleccions basques es van plantejar com un xoc de trens entre dos nacionalismes oposats i llançats a gran velocitat, el basc i l'espanyol, aquest últim no reconegut com a tal i autopresentat sota l'etiqueta de «constitucionalisme». Per extensió, tot el qui s'hi oposàs a aquest nacionalisme espanyol-constitucionalista, al País Basc i fora del País Basc, no deixava d'esdevenir sospitós. Sospitós de connivència amb la irracionalitat del nacionalisme excloent i, finalment, amb la mateixa violència terrorista. Carod Rovira i fins i tot l'innocu valencianisme polític, en un moment o altre, n'han pogut ser acusats. Quatre anys després, el PP continua amb la mateixa estratègia, fins i tot després de l'enfonsament electoral que acaba de patir, i no s'està d'escampar la seua acusació de tractes amb els terroristes al mateix Partit Socialista. Però, afortunadament, el context ja no és el mateix després del triomf de Rodríguez Zapatero a Madrid ara fa un any, la desactivació de l'estratègia de la tensió que aquesta victòria ha comportat, el retorn de la centralitat política (el* mainstream*) a solcs més assenyats i, sobretot, la constatació –que aquestes eleccions han evidenciat clarament– que la pluralitat política al País Basc és més gran del que se'ns havia volgut fer creure, com bé ho demostra l'existència –i el suport electoral aconseguit– d'opcions que, al mateix temps que condemnen sense pal·liatius la violència d'ETA, reclamen l'exercici del dret d'autodeterminació i el respecte a la decisió del poble basc lliurement expressada. En la societat civil, aquesta opció ha estat defensada, entre moltes altres plataformes més o menys conegudes fora del País Basc, pel col·lectiu Elkarbide, que agrupa quatre-cents professors universitaris d'ideologia molt diversa però que comparteixen el desig comú de trobar una sortida pacífica i negociada al conflicte polític basc, lluny alhora de la violència d'ETA i de la política d'il·legalitzacions duta a terme pel govern central. La iniciativa d'Elkarbide ha estat recentment desautoritzada pel filòsof Fernando Savater, impulsor de la plataforma ¡Basta ya!, que ridiculitza l'altura intel·lectual*

i moral dels seus components, superior en tot cas a la dels altres professors universitaris que ni tan sols condemnen la violència i s'alineen al costat de Batasuna. El lector de L'Espill *té ara ocasió de conèixer de primera mà la posició i els postulats d'Elkarbide, expressats en el manifest que van fer públic el passat 16 de març, un mes abans de les eleccions al Parlament Basc.*

ELKARBIDE. INICIATIVA UNIVERSITÀRIA PER UNA EUSKAL HERRIA DEMOCRÀTICA, PACÍFICA, ECOLÒGICA I SOLIDÀRIA

Fa quasi dos anys, un nombrós grup de professores i professors universitaris vam crear una «iniciativa pel diàleg» que anomenarem Elkarbide. Eren dies en què el govern de José María Aznar i una part del poder judicial, després d'haver il·legalitzat Herri Batasuna, amenaçaven amb la presó la Mesa del Parlament Basc, i en què es va aprovar legislació específica per a empresonar el mateix lehendakari si persistia a dur fins a un referèndum la seua proposta de nou Estatut Polític. Dies negres per al pensament i la raó, en els quals moltes llibertats bàsiques es veien conculcades o amenaçades a Euskal Herria, i on fins dialogar semblava delicte. Temps de *trágala* des del govern de l'Estat i de silenci de tants demòcrates, quan no d'aplaudiment i col·laboració d'alguns companys universitaris convertits en inquisidors.

Durant aquests quasi dos anys Elkarbide ha centrat tota la seua activitat, precisament, a donar la paraula a punts de vista molt distints de l'àmbit polític, social i cultural, amb el diàleg i la comunicació com a base, amb la finalitat d'impulsar un profund canvi en la cultura política del nostre país. Fem un balanç positiu de la tasca realitzada tant dins de la universitat com fora.

Som encara lluny d'una Euskal Herria democràtica, pacífica i justa socialment, tot i que hi haja, també, algunes clarianes entre els núvols. Això en si mateix justificaria una plataforma d'opinió i debat a favor d'aquesta Euskal Herria a la qual aspirem. Però en el context actual de mudances i transicions és encara més urgent convertir Elkarbide en un corrent universitari d'opinió que propicie la reflexió, les propostes, el diàleg i l'organització de tribunes i taules. Passem, doncs, a convertir-nos en una plataforma en defensa de les idees que a continuació s'expressen.

No parlem ni parlarem en nom d'Euskal Herria, ni de la major part de la ciutadania basca. No som una elit prescriptora que es proclama portaveu ciutadà i dicta *ex cathedra* el que és i no és justícia o democràcia. Solament parlem i parlarem en nom de qui som. Des de les nostres idees i propostes (i, per què no, des de les nostres emocions i desitjos) defensarem amb afany una Euskal Herria més humanitzada, democràtica, identificable, integradora, solidària i digna. Però ho farem sent conscients que no es tracta d'un catecisme, sinó d'unes idees en clau de discussió, fins i tot dins del nostre propi col·lectiu.

De cap manera naixem per influir en pròximes conteses electorals en benefici de tal o tal partit, la nostra tasca se situa en el terme mig i des d'una pluralitat d'opcions polítiques particulars realment notable.

Les nostres idees compartides principals són:

1. Euskadi és una nació amb identitat pròpia, i especificitats culturals i lingüístiques, que es fonamenta en la societat basca i la seua història col·lectiva, i és avui un subjecte polític amb dret a decidir el seu futur. L'anomenat «problema basc» és, a parer nostre, un conflicte polític, democràtic, originat per la negació del dret a l'autodeterminació de les persones amb residència estable a Euskal Herria, a decidir la forma d'articular les seues relacions administratives amb altres comunitats i pobles i amb els estats en els quals se situen, utilitzant per a això les vies del debat, la presa de posició i la negociació. El dret de decisió dels bascos implica avui el dret de consulta, sense que ningú puga ni haja d'impedir-lo. En aquest mateix sentit, la perspectiva d'una Europa articulada sobre la voluntat de les seues diverses comunitats nacionals constitueix el nostre horitzó, en el qual Euskadi siga un subjecte amb representació internacional pròpia.

Recentment s'ha aprovat per majoria al Parlament Basc una Proposta d'Estatut Polític. Independentment de l'opinió que meresca a uns i a altres, és una proposta legitimada per la institució representativa màxima de la Comunitat Autònoma Basca i que no pot rebutjar-se sense més a les Corts. Correspon solament a la societat basca la decisió o bé de donar-li suport o, si s'escau, modificar-la, o d'autoconsultar-se sobre metodologies i procediments.

2. L'anomenat «problema basc» s'expressa també, dins de la mateixa Euskal Herria, en diferències d'identitat nacional entre persones, opcions polítiques i majories ciutadanes de les seues diverses comunitats territorials. Per això la defensa d'un projecte de constitució política pròpia i comuna per al seu conjunt només tindrà legitimitat democràtica, a llarg termini, i des del respecte a la lliure decisió prèvia i particular d'Iparralde, Nafarroa i la Comunitat Autònoma Basca i, sempre, des de la garantia del reconeixement ple dels drets de les minories resultants.

3. La violència armada d'ETA ha acompanyat històricament el conflicte nacional basc. Però d'això no pot derivar-se cap justificació, ni moral ni política. La resolució del conflicte basc només pot i ha de produir-se en l'espai de l'acció política i de la decisió ciutadana. Encara que busque autojustificar-se en els dèficits democràtics o en els comportaments antidemocràtics de l'Estat, ETA, avui, és un agent que vulnera drets essencials, deshumanitza les relacions ciutadanes i degenera les llibertats democràtiques. Per això ha de cessar immediatament i definitivament.

4. En qualsevol cas, no es pot esperar que ETA pare o que el conflicte basc es tanque per a humanitzar les expressions més agudes d'aquest conflicte: les de la violència i, en primer lloc, aquesta dolorosa quantitat de víctimes produïdes per ETA, però també les víctimes de tantes actuacions repressives dels cossos de seguretat (inclòs l'allunyament dels presos) i, fins i tot, les mateixes víctimes de la dictadura constitueixen la més profunda ferida de la nostra societat. Fins i tot si es troben vies polítiques adequades per a superar les manifestacions de dèficit democràtic no s'arribarà a la convivència ni a la dignitat social sense tancar aquesta ferida, sense reconèixer l'atemptat moral, polític i social que s'ha realitzat contra totes aquestes víctimes de la violència, i sense la necessària reparació.

5. Si aquesta és l'hora d'encarar decididament una resolució democràtica al conflicte nacional basc, no ho és menys per a plantar cara a altres qüestions que impedeixen crear una societat més habitable, més digna i més solidària. Elkarbide vol manifestar el seu compromís obert:

– Per a sostenir i aprofundir el sentiment i el moviment antimilitarista internacional, en primer lloc contra l'agressiva i unilateral política militar de l'administració nord-americana.

– Per a aconseguir un canvi radical en els comportaments davant la creixent bretxa de desenvolupament entre el nostre Nord ric i el Sud empobrit, incloent aquest problema en el conjunt de la política financera i pressupostària pròpia (fins i tot a càrrec de ritmes inferiors de desenvolupament i de consum en la nostra societat).

– Per a la inclusió en la legislació bàsica de principis que garantisquen el dret al treball i a una renda bàsica equivalent al salari mínim per a aquells que manquen d'ingressos o capitals suficients, així com els assoliments de l'estat de benestar (educació, salut, habitatge, etc.).

– Per a passar de les declaracions retòriques a mesures pràctiques adequades al criteri de «desenvolupament sostenible»: resolucions jurídiques i polítiques educatives per a la contenció del consum energètic; compliment íntegre de tota la legislació internacional existent referent a això; subordinació dels criteris de desenvolupament al de la no degeneració mediambiental.

– Per a eradicar definitivament la tortura i els maltractaments a les comissaries de l'Estat espanyol, insistentment denunciats per organismes internacionals com ara l'ONU, Amnistia Internacional o el mateix Ararteko de la CAB.

– Per a enfrontar-se a aquestes altres manifestacions de violència oberta o de violència i discriminació soterrades que erosionen la dignitat mateixa de les persones, en primer lloc la violència de gènere en la mateixa llar.

– Per a la defensa de noves mesures jurídiques, polítiques i econòmiques d'impuls en la cultura i l'educació: discriminació positiva en la normalització en l'ús social de l'euskera; desenvolupament i finançament adequat de les diverses àrees de la cultura d'Euskal Herria; garanties d'inversions per a la qualitat docent i investigadora en el sistema d'ensenyament; compromís amb la qualitat i una gestió transparent, plural i democràtica dels mitjans de comunicació públics, que incloga garanties d'accés també per a les minories.

6. Una millora de la qualitat democràtica i la dignificació de l'espai públic requereix incloure la democràcia participativa, el recurs a la participació ciutadana, en la presa de decisions polítiques i administratives.

Finalment, el dret a decidir no és un criteri que només valga per a determinar l'articulació administrativa d'Euskal Herria amb altres pobles, amb els Estats espanyol i francès, o amb Europa. La societat basca té capacitat sobrada per a intervenir en la definició de prioritats de l'acció pública, des de qüestions pressupostàries fins a decisions infraestructurals d'impacte, passant per resolucions de caràcter polític.

Naturalment, els governs elegits, des dels municipis fins a les més altes esferes, han de governar i desenvolupar els programes que van presentar, admetent la supremacia del Parlament Basc com a titular de la sobirania popular. Però és de molt dubtosa qualitat

democràtica el criteri que la intervenció ciutadana en l'esfera pública es reduïsca en exclusiva a votar en les eleccions. Cal buscar un equilibri positiu entre l'acció dels governs i la participació ciutadana en la presa de decisions. Avui, francament, aquesta última és quasi inexistent. Per això reivindicar-la, experimentar-la i articular-la ha de ser el punt de vista prioritari envers la recerca d'aquest equilibri. ❐

L'ESPILL

Núm. 18 — hivern 2004

La generació Al-Qaida. *François Burgat*

Leo Strauss i la retòrica de la guerra contra el terror. *Nicholas Xenos*

Sexualitat, adopció i identitat. *Antoni Defez*

Les euroregions i el País Valencià. *Francesc Burguera*

El llegat intel·lectual d'un historiador: Pierre Vilar (1906-2004)

Una història en construcció. *Pedro Ruiz Torres*

Ensenyar a pensar històricament. El llegat de Pierre Vilar. *Rosa Congost*

Pierre Vilar i el País Valencià. *Pau Viciano*

Documents

Estat, nació, pàtria, a Espanya i França: 1870-1914. *Pierre Vilar*

Discurs en els Jocs Florals de la Llengua Catalana (París, 1965). *Pierre Vilar*

Ataüllar un humanista. Aspectes de l'obra de Joan Crexells. *Adrià Chavarria / Xavier Ballester*

Cròniques d'una vida sense justícia. *Maria Àngels Viladot*

La llengua d'Antoni Canals. *Víctor Labrado*

Anna Murià o la construcció (auto)biogràfica. *Montserrat Bacardí*

Notes

Hugo la va inventar. *Ferran Garcia-Oliver*

Llibres

Theodor W. Adorno: retrat d'un mandarí marxista. *Enzo Traverso*

La projecció de la imatge historiogràfica catalana. *Jaume Aurell*

Al-Qaida, Europa i els Estats Units. *Daniel Arenas*